

FENOMEN "KRSTJANI" U SREDNJOVJEKOVNOJ BOSNI I HUMU

ZBORNIK RADOVA

Izdavači/Nakladnici:

Institut za istoriju u Sarajevu, Alipašina 9, Sarajevo
Za izdavača Husnija Kamberović

Hrvatski institut za povijest, Opatička 10, Zagreb
Za nakladnika Milan Kruhek

Glavni i odgovorni urednik:

Franjo Šanjek

CIP -Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

27 : 94 (497.6) (063) (082)

**Fenomen "krstjani" u srednjovjekovnoj Bosni i
Humu** : zbornik radova. – Sarajevo : Institut za
istoriju : Zagreb : Hrvatski institut za povijest,
2005. – 686 str. : faks. ; 24 cm

Bibliografske i druge bilješke uz tekst

ISBN 9985 – 9642 – 5 – 2

COBISS.BH – ID 14334982

FENOMEN "KRSTJANI" U SREDNJOVJEKOVNOJ BOSNI I HUMU

ZBORNİK RADOVA

Institut za istoriju u Sarajevu

Hrvatski institut za povijest, Zagreb

Sarajevo - Zagreb, 2005.

SADRŽAJ

- PREDGOVOR 9
- Mladen Ančić: BOSANSKA BANOVINA I NJEZINO OKRUŽENJE U PRVOJ POLOVICI 13. STOLJEĆA 11
- Lujo Margetić: NEKA PITANJA ABJURACIJE IZ 1203. GODINE.....27
- Иван Божилов: БЪЛГАРСКОТО БОГОМИЛСТВО И НЕГОВИТЕ ЕВРОПЕЙСКИ ИЗМЕРЕНИЯ..... 105
- Milko Brković: BOSANSKO-HUMSKI KRŠĆANI U KRIŽIŠTU PAPINSKE I UGARSKE POLITIKE PREMA BOSNI I HUMU 129
- Salih Jalimam: BOSANSKI “KRSTJANI” U DRUŠTVENOM I POLITIČKOM ŽIVOTU SREDNJOVJEKOVNE BOSNE I HUMA 179
- Dubravko Lovrenović: KRIST I DONATOR: KOTROMANIĆI IZMEĐU VJERE RIMSKE I VJERE BOSANSKE – I. (Konfesionalne posljedice jednog lokalnog crkvenog raskola) 193

- Ivica Puljić: CRKVENE PRILIKE U ZEMLJAMA HERCEGA
STJEPANA VUKČIĆA KOSAČE **239**
- Tomo Vukšić: PAPA PIO II. I KRALJ STJEPAN TOMAŠ **269**
- Tomislav Zdenko Tenšek: KRSTJANI I TRGOVINA ROBLJEM NA
SREDOZEMLJU IZMEĐU 13. I 15. STOLJEĆA **309**
- Zlatko Matijević: NEKOLIKO PRIMJERA NACIONALNOG I
POLITIČKOGA POSVAJANJA CRKVE BOSANSKE U
SRPSKO/SRBIJANSKOJ I MUSLIMANSKO/BOŠNJAČKOJ
HISTORIOGRAFIJI (I PUBLICISTICI) XIX. I XX.
STOLJEĆA (OD PETRANOVIĆA DO INTERNETA)..... **335**
- Ante Škegro: BILINO POLJE PRIMJER JEDNE HISTORIOGRAFSKE
KONTROVERZE **351**
- Jadranka Neralić SREDNJOVJEKOVNA BOSNA U DIPLOMATIČKIM
SPISIMA RIMSKE KURIJE **371**
- Ante Birin: BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI U PRAVOSLAVNIM
GRČKIM I SLAVENSKIM VRELIMA **387**
- Nenad Moačanin: BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI U TURSKIM
VRELIMA (NAPOMENE) **407**
- Elma Hašimbegović: PRVI POMEN KRSTJANA U
SREDNJOVJEKOVNOJ BOSNI (ANALIZA IZVORA
S KRAJA XII I POČETKA XIII STOLJEĆA) **413**
- Franjo Šanjek: PAPA INOCENT III. (1198.-1216.)
I BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI..... **425**
- Andrija Šuljak: BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI I PRIJENOS
REZIDENCIJE BOSANSKIH BISKUPA U ĐAKOVO **441**

- Marco Rainini: PREDICATORES, INQUISITORES, OLIM
HERETICI: IL CONFRONTO TRA FRATI PREDICATORI
E CATARI IN ITALIA SETTENTRIONALE DALLE
ORIGINI AL 1254 **455**
- Slavko Slišković: DOMINIKANCI I BOSANSKO-HUMSKI
KRSTJANI **479**
- Andrija Zirdum: FRANJEVCI I BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI .. **499**
- Anica Nazor: RUKOPISI CRKVE BOSANSKE **539**
- Marko Josipović: LITERARNA OSTAVŠTINA KRSTJANA
BOSANSKE CRKVE I DUALISTIČKI SVJETONAZOR **563**
- Mato Zovkić: UPORABA SVETOGA PISMA MEĐU BOSANSKIM
KRSTJANIMA **587**
- Alojz Jembrih: BOSANSKO-HUMSKI KRSTJANI U
KORESPONDENCIJI DRAGUTINA PROHASKE I
VATROSLAVA JAGIĆA (1909. - 1910.) **611**
- Zdravka Jelaska Marijan: RECEPCIJA BOSANSKO-HUMSKIH
KRSTJANA U HRVATSKIM UDŽBENICIMA
POVIJESTI **629**
- Margareta Matijević: RECEPCIJA KRSTJANA U UDŽBENICIMA
SR BOSNE I HERCEGOVINE I SFRJ **669**
- AUTORI PRILOGA **685**

PREDGOVOR

U okviru znanstvene suradnje Instituta za istoriju u Sarajevu i Hrvatskoga instituta za povijest iz Zagreba, tokom 2003. organizirana su dva međunarodna skupa. Najprije je u Sarajevu, 30. aprila/travnja organiziran kolokvij o temi *Bilinopoljska abjuracija 1203.* (saopćenja sa toga skupa štampana su u *Pri-lozima* Instituta za istoriju u Sarajevu br. 32), a potom je u Zagrebu 23. i 24. listopada/oktobra 2003. organiziran skup pod naslovom *Fenomen 'krstjani' u srednjovjekovnoj Bosni i Humu*, čije rezultate objavljujemo u ovom zborniku. Skup koji je održan u Zagrebu obuhvatio je različite aspekte djelovanja Crkve bosanske – religiozni, društveno-politički, intelektualni i kulturni život njezinih krstjana, koji su se suprotstavljali nepravdi, pohlepi i nasilju, čija djela i natpisi na stećcima i danas zrače iskrenošću, nesebičnošću i plemenitim žarom.

Zbornik koga predajemo javnosti pokazuje kako je fenomen 'krstjani' aktualan i zagonetan i nakon osam stoljeća od njihove 'abjuracije' na Bili-nu Polju (8. travnja/aprila 2003.). Tko su zapravo bosansko-humski krstjani? Manihejci, arijanci, katari ili patareni, kako ih najčešće nazivaju latinski kontroverzisti i hrvatski izvori katoličke provencijencije, ili bogumili, "koji ne štiju ikone i ne klanjaju se križu," na što aludiraju istočno-pravoslavni *nomo-kanoni* i *sinodici*? Nažalost, povjesničari na spomenuto pitanje još uvijek nisu ponudili zadovoljavajući odgovor. I u ovome Zborniku odgovori koji se nude su različiti i odražavaju stavove pojedinih autora.

Želimo da zbornik koji podastiremo znanstvenoj i široj javnosti, osobito poštovateljima besmrtnog Clio, bude poticaj novim istraživanjima koja će – ne sumnjamo – pridonijeti prijateljstvu i suradnji među ljudima na koju nas upućuje povijest bosansko-humskih krstjana.

Uredništvo

Zagreb-Sarajevo, 8. travnja/aprila 2005.

Autori priloga

1. dr. sc. Mladen ANČIĆ, Zavod za povijesne znanosti HAZU, Zadar
2. akademik dr. sc. Lujo MARGETIĆ, prof. emerit., Rijeka
3. dr. sc. Ivan BOŽILOV, Institut za balkanološke studije Bugarske akademije nauka, Sofija.
4. dr. sc. Milko BRKOVIĆ, Zavod za povijesne znanosti HAZU, Zadar
5. dr. sc. Salih JALIMAM, Pedagoški fakultet, Zenica
6. dr. sc. Dubravko LOVRENOVIĆ, Filozofski fakultet, Sarajevo
7. dr. sc. Ivica PULJIĆ, Neum
8. dr. sc. Tomo VUKŠIĆ, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo
9. dr. sc. Tomislav Zdenko TENŠEK, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb
10. dr. sc. Zlatko MATIJEVIĆ, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
11. dr. sc. Ante ŠKEGRO, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
12. dr. sc. Jadranka NERALIĆ, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
13. mr. sc. Ante BIRIN, Hrvatski institut za povijest, Zagreb
14. dr. sc. Nenad MOAČANIN, Filozofski fakultet, Zagreb
15. mr. sc. Elma HAŠIMBEGOVIĆ, Historijski muzej, Sarajevo
16. akademik dr. sc. Franjo ŠANJEK, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb
17. dr. sc. Andrija ŠULJAK, Bogoslovnog fakulteta, Đakovo

18. dr. sc. Marco RAININI, Bologna

19. mr. sc. Slavko SLIŠKOVIĆ, Katolički bogoslovni fakultet, Zagreb,

20. dr. sc. Andrija ZIRDUM, Franjevački samostan, Slavonski Brod

21. akademik dr. sc. Anica NAZOR, Staroslavenski institut, Zagreb

22. dr. sc. Marko JOSIPOVIĆ, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo

23. dr. sc. Mato ZOVKIĆ, Vrhbosanska katolička teologija, Sarajevo

24. dr. sc. Alojz JEMBRIH, Hrvatski studiji, Zagreb

25. mr. sc. Zdravka JELASKA, Hrvatski institut za povijest, Zagreb

26. Margareta MATIJEVIĆ, prof., Hrvatski institut za povijest, Zagreb

FENOMEN "KRSTJANI"
U SREDNJOVJEKOVNOJ BOSNI I HUMU

ZBORNIK RADOVA

Izdavači/Nakladnici:

Institut za istoriju, Sarajevo
Alipašina 9, Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Za izdavača Husnija Kamberović

Hrvatski institut za povijest,
Opatička 10, Zagreb, Republika Hrvatska
Za nakladnika Milan Kruhek

Glavni i odgovorni urednik:

Franjo Šanek

Prijevodni sažetaka na engleski:

Morana Labura

Lektori:

Ivan Martinčić
Halima Sofradžija

Dizajn i tehničko uređenje:

Tarik Jesenković

Štampa:

DES, Sarajevo

Za štampariju:

Džemal Bašić

Sarajevo, 2005.

ISBN

9985 – 9642 – 5 – 2

Štampanje ove knjige finansijski je pomogla
Fondacija za izdavaštvo - Fondacija za nakladništvo, Sarajevo